

MARINA ARHIPOVA  
MARINA MIHAILOVA

# IERTAREA

Cum să ne împăcăm  
cu noi înșine și cu ceilalți

*ediția a doua*

Traducere din limba rusă:  
Adrian Tănăsescu-Vlas

editura  
**Σοφία**

București

## Din partea autoarelor

Toți au nevoie neapărată de iertare. Noi nu știm oameni care să nu aibă nevoie a ierta pe cineva sau a fi iertați. Și nu știm oameni care să poată ierta ușor, fără eforturi. Iertarea este o cale lungă.

Ideea de a scrie această carte ne-a venit după o emisiune dedicată iertării de pe postul de radio *Grad Petrov*, la care una dintre noi a fost invitată, iar cealaltă, moderatoare. Discuția nu s-a epuizat în cele patruzeci și cinci de minute de transmisie în direct, și a stârnit o mulțime de reacții din partea ascultătorilor. Am continuat să discutăm această temă atunci când ne întâlnim (lucrăm în aceeași instituție de învățământ – Academia creștină umanitară rusă – și suntem prietene de relativ mult timp, câteodată călătorim împreună și adeseori bem ceai împreună după lecții). În scurtă vreme ne-a devenit clar că ar fi bine

să însemnăm cumva în scris discuțiile noastre. Ceea ce am și făcut.

În carte sunt prezente două voci, ea este scrisă de oameni cu profesii diferite. Marina Arhipova este psiholog practicant, susține traininguri și *master classes*. În capitolele scrise de ea utilizează extrase din două lucrări de diplomă pe care le-a susținut la Facultatea de psihologie a Academiei creștine umanitare ruse și citează literal răspunsuri ale participanților la studii. Aceste rostiri vii scot la lumină lumea trăirilor omenești reale. Drept material ilustrativ au servit, de asemenea, fragmente din audiojurnalele unor cadre didactice, înregistrate în timpul lucrului la alt proiect de cercetare. Astfel, pe lângă vocile celor două autoare, în carte răsună vocile multor altor compatrioți ai noștri, care comentează, își spun părerea, își împărtășesc observațiile.

Marina Mihailova este filosof și filolog, autoare de programe la postul de radio *Grad Petrov* („Cetatea lui Petru”), catehizator într-una dintre parohiile ortodoxe ale Sankt-Petersburgului. Ea citează în mod frecvent surse filosofice și teologice, repovestește cu plăcere literatura biblică și împărtășește istorii din viața prietenilor, rudelor și cunoscuților săi. Toate istoriile acestea sunt autentice, deși numele și împrejurările sunt schimbate.

Noi nu suntem nicidecum cine știe ce specialiste în iertare. Dimpotrivă. Când am început

munca la această carte aproape că ne-am certat: discutam chestiuni de lucru, au apărut diferențe, atmosfera s-a încins, s-au spus destule vorbe amare... Punând receptorul, una dintre Marine s-a gândit: „Halal carte despre iertare... Gata, termin acum de băut ceaiul, mă liniștesc și o sun pe Marina iarăși.” În acel moment a sunat telefonul, și cealaltă Marina a zis: „Ascultă, nu ți se pare caraghios ca oamenii să se certe din cauza unei cărți despre iertare?”

Lucrând asupra acestei teme, noi înșine am învățat să iertăm și ne-am gândit la iertare, fiindcă în viața fiecăreia dintre noi apăreau în mod constant situații când era nevoie de acest pas.

Considerăm că dubla noastră voce este importantă, întrucât ne permite să abordăm iertarea din puncte de vedere diferite: și ca fenomen psihologic, și ca concept filosofic. Totuși, scopul principal al lucrării noastre nu este teoretic, ci practic. Sperăm că gândurile, citatele, istoriile de viață și fragmentele de studii psihologice redată în această carte îi vor ajuta pe cititorii noștri să progreseze pe calea iertării.



## CAPITOLUL I

# De ce avem nevoie de iertare

E de prisos să argumentăm de ce este necesară iertarea: fiecare dintre noi știe din proprie experiență bucuria ei eliberatoare, care izbăvește de chinurile resentimentelor și vinovăției. Și totuși, vom aduce argumentul *a contrario*: vom vorbi despre cât de distructivă e pentru viața omenească neiertarea.

O istorie clasică de neîmpăcare și răzbunare este *Orestia* lui Eschil. La baza acestei trilogii tragice se află mitul despre blestemul neamului Atrizilor, care rămâne dincolo de cadrul relatării lui Eschil, dar era binecunoscut tuturor grecilor.

„Eroul Pelops voia să se însoare cu fiica regelui Oinomaos. Lui Oinomaos i se prezisese că va muri de mâna soțului fiicei sale, drept care hotărâse să n-o mărite. Pentru a scăpa de pețitori, regele, care n-avea pereche în conducerea carului de luptă, i-a propus să se ia la întrecere cu el, punându-i următoarea condiție: dacă primul va

sosi pețitorul, o s-o primească drept soție pe fiica regelui; dacă va învinge Oinomaos, pețitorul trebuie să moară. Așa sfârșiseră mulți pretendenți. Pelops a hotărât să dobândească victoria printr-un șiretlic și a căzut la învoială cu Myrtilos, care avea în grijă carul regelui, făgăduindu-i că îi va da jumătate din regat dacă o să strice carul lui Oinomaos. Cursa a început, Oinomaos a murit și Pelops a luat-o de soție pe fiica lui. Când Myrtilos i-a cerut jumătatea de regat făgăduită, Pelops l-a aruncat prin înșelăciune în mare de pe o stâncă înaltă. Căzând, Myrtilos a apucat să-i blesteme pe perfidul Pelops și pe toți urmașii lui.

Fiii lui Pelops, Atreu și Thyest, își disputau tronul din Micene. Rege al Micenei trebuia să devină stăpânitorul lânii de aur, și anume Atreu. Thyest a sedus-o pe soția lui Atreu și i-a furat fratelui lâna de aur, dar să devină rege n-a reușit: Zeus, prin semne cerești, a arătat că Thyest e un amăgitor, și poporul nu l-a recunoscut. Atunci, Thyest l-a furat pe fiul lui Atreu, l-a crescut ca și cum ar fi fost al său, i-a insuflat ură față de Atreu și l-a împins să se dueleze cu acesta, sperând că fiul o să-și ucidă tatăl. S-a întâmplat însă pe dos: Atreu, aflând că și-a omorât propriul fiu, a hotărât să se răzbune pe Thyest. I-a omorât copiii și a poruncit să fie fripți, după care l-a poftit la el pe Thyest, l-a ospătat cu această mâncare cumplită, apoi i-a spus ce anume a mâncat. Aflând, Thyest, îngrozit, a fugit în pustie.

Ura și dușmănia au continuat și în generația următoare. Atreu avea un fiu numit Agamemnon, conducătorul expediției de la Troia, iar Thyest avea un fiu numit Egist. Când Agamemnon a plecat să cucerească Troia, Egist, vrând să se răzbune pentru tatăl și frații săi, a sedus-o pe Clitemnestra, soția lui, și a convins-o să îl asasineze pe Agamemnon dacă se va întoarce viu din război. Clitemnestra avea motivele sale să își urască soțul: ca să aibă vânt prielnic corăbiile grecești, acesta o adusese jertfă pe fiica sa Ifigenia, și soția nu putea să îi ierte asta.

Tocmai în acest moment începe trilogia lui Eschil. Ea ne arată în prim-plan unul dintre momentele dezvoltării acestei cumplite istorii familiale. Prima parte a ciclului este intitulată *Agamemnon*, însă principala eroină a tragediei e Clitemnestra. În fața ei stau două căi: să se răzbune pe soț pentru moartea fiicei ori să îl ierte. Ea alege calea răzbunării și aduce argumente convingătoare: Agamemnon a omorât un copil nevinovat ca să înceapă un război, care aduce oamenilor suferințe și moarte; pe mâinile lui e sângele multora care au pierit, și de aceea trebuie să moară. Aparent, totul este just – dar, în momentul când sângele lui Agamemnon se varsă pe treptele palatului, Clitemnestra devine din dreptă răzbunătoare ucigașă de soț. Asupra ei se abate ura propriilor copii.

În centrul celei de-a doua tragedii a ciclului, *Choeforele*, se află copiii lui Agamemnon și Cli-

temnestrei: Oreste și Electra. În elină, *choefore* înseamnă „cele care aduc jertfă la mormânt”. Acțiunea începe prin aceea că Electra, însoțită de prietene, se duce la mormântul tatălui ca să îi facă pomenire. Acolo îl întâlnește pe Oreste, care s-a ascuns de mama sa și de Egist, apoi a petrecut mulți ani prin țări străine. Electra îl întârește pe Oreste în ura față de mama lor și în dorința de a-și răzbuna tatăl. Oreste este deja gata să o omoare pe Clitemnestra, ridică sabia, și în acel moment mama lui își descoperă pieptul, spunând: „Străpunge pieptul care te-a hrănit!” Oreste duce fapta la sfârșit, și imediat devine din răzbunător al tatălui său ucigaș de mamă. Încep să-l urmărească eriniile, divinități ale răzbunării.

În partea a treia, Oreste, înnebunit, sfâșiat de erinii, ajunge la Atena. Acolo, Pallas Atena îi hotărăște soarta la o judecată la care iau parte zei și oameni. Oreste este achitat, iar eriniile sunt furioase: li s-a răpit dreptul legitim la răzbunare. Atena le promite că dacă vor înceta să-l urmărească pe Oreste vor fi cinstite sub numele de „eumenide”, adică „milostive”. Tocmai de aceea ultima tragedie a ciclului se numește chiar așa: *Eumenidele*.

Povestind vechiul mit, Eschil subliniază în el câteva momente importante din punct de vedere moral. În primul rând, el arată greutatea vinovă-

ției: crima unui singur om atrage blestemul asupra multor generații, păcatul naște păcat. În al doilea rând, poetul argumentează lipsa de eficacitate a răzbunării. Și Clitemnestra, și Oreste, săvârșind acte de răzbunare, sunt conduși de argumente morale puternice, pornesc de la caracterul inacceptabil al omorului și trădării – dar, în momentul când se varsă iarăși sânge, ucigașul se transformă în victimă, iar răzbunătorul în ucigaș. În al treilea rând, Eschil arată singura ieșire posibilă din cercul vicios al urii și răzbunării: este vorba de milă, de iertare, care îi redau rațiunea și demnitatea umană nefericitului Oreste și curmă pentru totdeauna lanțul crimelor.

Din fericire, istoriile de familie din viața reală nu sunt, de regulă, atât de întunecate și cumplite ca mitul antic, însă în ele acționează aceleași mecanisme ale destinului pe care le-au descoperit vechii greci: faptele săvârșite de oameni influențează generațiile viitoare, neîmpăcarea înmulțește răul, pe când iertarea aduce eliberare.

Iată, de pildă, următoarea istorie de familie a poetului Mihail Lermontov.

„Bunica lui Lermontov din partea mamei, Elisabeta Stolîpina (căsătorită Arsenieva), nu se distingea prin frumusețe. După descrierile contemporanilor, era o femeie cam stângace, de statură foarte înaltă. În schimb, era inteligentă și practică, se distingea printr-un caracter sever și ferm, între-

cându-l prin puterea voinței și prin inteligență pe soțul său Mihail, care făcea parte dintr-o familie aristocratică respectată și era chipeș – și cu asta calitățile lui, după cât se pare, se terminau.

Relațiile din familie s-au complicat atunci când, după nașterea singurei lor fiice, Maria, Elisabeta a fost lovită de o boală femeiască și a încetat să mai acorde atenție conjugală, ca să zicem așa, soțului său. Acesta a intrat în relații amoroase cu vecina lor de moșie, o tânără al cărei soț era în serviciul militar activ. Legătura lor a ținut câțiva ani, iar când Mihail a aflat că s-a întors soțul iubitei lui a luat otravă și a murit. Elisabeta a zis: «Câinelui – moarte de câine!», și a plecat pentru câteva zile împreună cu fiica sa, ca să nu ia parte la înmormântare.

Când fiica a împlinit 17 ani, s-a măritat cu un moșier vecin – Iurie Lermontov. La fel ca tatăl ei, acesta era de familie bună și era socotit, pe bună dreptate, bărbat frumos. Ca și mama ei, după ce l-a născut pe singurul său fiu, Mihail (numit, la stăruințele bunicii, în cinstea răposatului ei bunic, iar nicidecum după tatăl ei), s-a îmbolnăvit de o boală femeiască. Iurie își făcea de cap; Maria, jignită, s-a certat cu el. Odată, scos din minți de reproșurile ei, soțul înfuriat a lovit-o peste obraz. Maria, sensibilă și nervoasă, s-a îmbolnăvit și în scurtă vreme a murit.

Pe Mihail, care avea 2 ani, a început să-l crească bunica. Aceasta îl iubea cu patimă, dar toto-

dată îl ura pe tatăl lui și îi interzicea să se întâlnească cu el. Băiatul vedea conflictul crâncen din familie și suferea din această cauză. Cu toate că bunica plătea cu generozitate pentru lecțiile, distracțiile, călătoriile, jucăriile lui, copilăria lui Lermontov a fost nefericită și singuratică.

Atunci când tânărul studia la Moscova, în pensionatul universitar, relația cu tatăl lui s-a refăcut, a devenit caldă și prietenească, dar s-a amestecat din nou bunica. Aceasta a făcut apel la recunoștința nepotului, căruia i-a dedicat întreaga sa viață, s-a plâns de bolile ei și de frica singurătății la bătrânețe, l-a acuzat pe tatăl lui și l-a amenințat pe Mihail că-l va dezmoșteni. Tatăl și fiul au fost nevoiți să se despartă. «Duhul meu s-a stins și a îmbătrânit», scria Lermontov, care avea atunci 16 ani.”

Nu se poate spune că tragismul creației lui a fost determinat numai de vrajba din familie, dar și să tăgăduim influența ei întunecată, traumatizantă, asupra lumii sufletești a poetului este imposibil. Vedem cum duhul neîmpăcării și neiertării trece de la părinți la copii și distruge viețile nepoților.

În orice familie se pot găsi istorii tot atât de dramatice. Dacă le vom examina cu atenție, dintr-o perspectivă cuprinzătoare, vom vedea pe neașteptate că ceea ce părea că este individual, particular, că atinge doar o persoană-două, are rădăcini în generațiile trecute și urmări în cele viitoare.

*Nerezolvate, resentimentul și neîmpăcarea pot deveni cauză a unor evenimente grave nu doar în viața participanților nemijlociți ai conflictului, ci și mai târziu, răsrângându-se în destinele altor oameni.*

Ce este însă iertarea? De ce resentimentele serioase au o acțiune atât de distructivă asupra noastră? Cum se fac ele simțite în viața noastră, cum se resimt consecințele resentimentelor și neîmpăcării? Cum să ne iertăm pe noi înșine și cum să-i iertăm pe ceilalți în mod profund și matur, privind în față toate nedreptățile reale sau aparente? Unde este izvorul iertării, pe ce se bazează ea? De ce este atât de binefăcătoare și de puternică? Vom căuta în această carte răspunsul la toate întrebările acestea.